

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, УЧИНЕНИХ ЧЛЕНАМИ МОЛОДІЖНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ГРУП (ОБ'ЄДНАНЬ)

Щербина С.О.,

аспірант (здобувач) кафедри кримінального права

та правоохоронної діяльності

Запорізького національного університету

ORCID: 0009-0006-8751-6318

Щербина С.О. Огляд місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань).

У статті наголошується, що огляд місця події – це першочергова слідча (розшукова) дія, яка проводиться при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань).

За загальними положеннями криміналістичної тактики процес проведення огляду місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), складається з двох ключових етапів: 1) підготовка до проведення огляду місця події та 2) пізнавальна оглядова діяльність (безпосередньо огляд).

Підготовчі дії до виїзду на місце події по злочинах вказаної категорії полягають у наступному: 1) слідчий (прокурор) має уточнити характер події відповідно до повідомлення, що надійшло; 2) вжиття заходів щодо охорони місця події та надання допомоги потерпілим (з залученням співробітників Національної поліції України); 3) забезпечити безпеку громадян на ділянках, які межують з місцем події; 4) визначити криміналістичну техніку, яка буде застосовуватися (або може бути застосована); 5) визначити склад групи (коло осіб), що буде брати участь у проведенні огляду місця події (обов'язково залучити до проведення огляду спеціаліста, який вивчає формування і діяльність молодіжних неформальних груп (об'єднань, рухів тощо), а за його відсутності – спеціаліста з культурології); 6) визначити кількість та види транспортних засобів, які необхідні для організації проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії; 7) організувати процесуальне оформлення проведення огляду місця події на стадії підготовки.

Після прибуття на місце події слідчому (прокурору) необхідно: 1) здійснювати керівництво проведенням огляду місця події, мати гнучкий план та постійно його корегувати; 2) визначити кількість потерпілих та упевнитися в тому, що їм надається допомога (обов'язково звернути увагу за зовнішні ознаки, одяг, прикраси потерпілих); 3) опитати свідків-очевидців; 4) усунути з місця сторонніх осіб; 5) визначити та підготувати спеціальні технічні засоби, які будуть застосовані (техніка слідчого); 6) дати доручення оперативним співробітникам підрозділів Національної поліції щодо проведення інших слідчих (розшукових) дій (наприклад, допити свідків).

Стадія безпосередньо огляду місця події (робочий етап) при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) починається одразу ж після закінчення всіх підготовчих дій.

Практика ж розслідування саме злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) показує, що, у більшості випадків кримінальна подія має центр, а тому доцільним є використання ексцентричного методу огляду (від центру до периферії).

Огляд місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) є основною інформаційно-пошуковою слідчою (розшуковою) дією, яка визначає подальший хід розслідування та слугує основою для висування слідчих версій.

Ключові слова: огляд, місце події, розслідування, злочин, життя, здоров'я, особа, молодь, неформальна група, неформальне об'єднання.

Shcherbyna S.O. Inspection of the scene of the incident during the investigation of crimes against the life and health of a person committed by members of informal youth groups (associations).

The article emphasizes that a crime scene inspection is a primary investigative (detective) action that is carried out when investigating crimes against the life and health of a person committed by members of informal youth groups (associations).

According to the general provisions of forensic tactics, the process of conducting a scene inspection when investigating crimes against the life and health of a person committed by members of informal youth groups (associations) consists of two key stages: 1) preparation for conducting a scene inspection and 2) cognitive inspection activities (direct inspection).

Preparatory actions before going to the scene of the crime of the specified category are as follows: 1) the investigator (prosecutor) must clarify the nature of the incident in accordance with the received report; 2) taking measures to protect the scene of the incident and provide assistance to the victims (with the involvement of officers of the National Police of Ukraine); 3) ensuring the safety of citizens in areas bordering the scene of the incident; 4) determine the forensic technique that will be used (or may be used); 5) determine the composition of the group (circle of people) that will participate in the inspection of the scene (it is mandatory to involve a specialist who studies the formation and activities of informal youth groups (associations, movements, etc.) in the inspection, and in his absence – a specialist in cultural studies); 6) determine the number and types of vehicles necessary to organize the specified investigative (search) action; 7) organize the procedural formalities for conducting an inspection of the scene of the incident at the preparation stage.

Upon arrival at the scene of the incident, the investigator (prosecutor) must: 1) lead the inspection of the scene, have a flexible plan and constantly adjust it; 2) determine the number of victims and make sure that they are provided with assistance (it is imperative to pay attention to the external signs, clothing, and jewelry of the victims); 3) interview eyewitnesses; 4) remove unauthorized persons from the scene; 5) identify and prepare special technical means that will be used (investigator's equipment); 6) instruct operational officers of the National Police units to conduct other investigative (search) actions (for example, interrogation of witnesses).

The stage of direct inspection of the scene of the incident (working stage) in the investigation of crimes against the life and health of a person committed by members of informal youth groups (associations) begins immediately after the completion of all preparatory actions.

The practice of investigating crimes against the life and health of a person committed by members of informal youth groups (associations) shows that in most cases the criminal event has a center, and therefore it is advisable to use an eccentric method of review (from the center to the periphery).

Examination of the scene of the crime when investigating crimes against the life and health of a person committed by members of informal youth groups (associations) is the main information-seeking investigative (search) action that determines the further course of the investigation and serves as the basis for putting forward investigative versions.

Key words: review, scene, investigation, crime, life, health, person, youth, informal group, informal association.

Постановка проблеми. Огляд місця події – це першочергова слідча (розшукова) дія, яка проводиться при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). Невідкладність проведення огляду місця події обумовлюється різного роду причинами, які можуть призвести до зміни обстановки, непоправної зміни чи втрати слідів біологічного походження (випарювання, висихання, просочування, поїдання тваринами, зникнення) та інших речових доказів, що в подальшому ускладнить хід розслідування [1, с. 40-41].

Метою дослідження є визначення та аналіз окремих тактико-криміналістичних особливостей проведення огляду місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань).

Стан опрацювання проблематики. Проблемам розкриття та розслідування злочинів неформальної молоді присвятили свої праці такі вчені, як: В.І. Бояров, Н.В. Верлос, В.В. Дараган, М.М. Єфімов, О.В. Кириченко, Б.В. Клімов, Н.О. Кононенко А.О. Масалітін, О.В. Мельковський, Ю.В. Пирожкова та ін. На окрему увагу заслуговує цикл наукових праць М.О. Ларкіна.

Виклад основного матеріалу. Ч. 3 ст. 214 КПК України закріплює, що огляд місця події є єдиною слідчою (розшуковою) дією, яка може проводитися до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань [2]. Це підкреслює унікальність та практичну важливість огляду місця події.

Так, М.О. Ларкін, досліджуючи питання огляду місця події при розслідуванні злочинів, що вчиняються членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), зазначає: «Щодо злочинів неформалів, то місця їх вчинення, залежно від виду молодіжного неформального утворення та цілей, які воно перед собою ставить, можуть бути різноманітними. Проте доцільно їх поділити на три групи: 1) приміщення (житлові та нежитлові); 2) ділянки місцевості та 3) транспорт. При цьому інколи місце вчинення злочину може охоплювати одразу й приміщення, й ділянки місцевості, й транспорт (наприклад, хуліганські дії після футбольного матчу, які «переросли» в масові заворушення або переслідування особи з метою її вбивства чи нанесення тілесних ушкоджень на ґрунті ненависті)» [3, с. 108].

Вивчення кримінальних проваджень (справ) дало змогу встановити, що злочини проти життя і здоров'я особи вчиняються членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), як правило, у громадських місцях [4, с. 170].

За загальними положеннями криміналістичної тактики процес проведення огляду місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), складається з двох ключових етапів: 1) підготовка до проведення огляду місця події та 2) пізнавальна оглядова діяльність (безпосередньо огляд).

Підготовчі дії, пов'язані з оглядом місця події, складаються з: дій до виїзду на місце події та дій після прибуття на місце [5, с. 300].

Підготовчі дії до виїзду на місце події по злочинах вказаної категорії полягають у наступному:

- 1) слідчий (прокурор) має уточнити характер події відповідно до повідомлення, що надійшло;
- 2) вжиття заходів щодо охорони місця події та надання допомоги потерпілим (з залученням співробітників Національної поліції України);
- 3) забезпечити безпеку громадян на ділянках, які межують з місцем події;
- 4) визначити криміналістичну техніку, яка буде застосовуватися (або може бути застосована);
- 5) визначити склад групи (коло осіб), що буде брати участь у проведенні огляду місця події (обов'язково залучити до проведення огляду спеціаліста, який вивчає формування і діяльність молодіжних неформальних груп (об'єднань, рухів тощо), а за його відсутності – спеціаліста з культурології)
- 6) визначити кількість та види транспортних засобів, які необхідні для організації проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії;
- 7) організувати процесуальне оформлення проведення огляду місця події на стадії підготовки.

Після прибуття на місце події слідчому (прокурору) необхідно:

- 1) здійснювати керівництво проведенням огляду місця події, мати гнучкий план та постійно його корегувати;
- 2) визначити кількість потерпілих та упевнитися в тому, що їм надається допомога (обов'язково звернути увагу за зовнішні ознаки, одяг, прикраси потерпілих);
- 3) опитати свідків-очевидців (через те, що злочини проти життя та здоров'я особи, учинені неформалами досить часто мають демонстративний характер їх може спостерігати велика кількість сторонніх осіб, перехожих тощо), або ж дати відповідні доручення оперативним співробітникам підрозділів Національної поліції (ч. 3 ст. 41 КПК України передбачає, що доручення слідчого, дізнавача, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом.) [2];
- 4) усунути з місця сторонніх осіб;
- 5) визначити та підготувати спеціальні технічні засоби, які будуть застосовані (техніка слідчого);
- 6) дати доручення оперативним співробітникам підрозділів Національної поліції щодо проведення інших слідчих (розшукових) дій (наприклад, допити свідків).

Стадія безпосередньо огляду місця події (робочий етап) при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) починається одразу ж після закінчення всіх підготовчих дій.

Основною особливістю слідчого огляду є специфіка визначення його меж. Як свідчить слідча практика, помилки у визначенні меж огляду допускалися саме у випадках механічного фіксування слідів і обстановки на місці події без їх осмислення. Але саме характер події і обстановка визначають у кожному конкретному випадку межі території, яка повинна ретельно оглядатися. Через необґрунтоване звуження меж залишаються без огляду ті ділянки місцевості, на яких можуть знаходитися об'єкти, які безпосередньо пов'язані зі злочинною діяльністю кримінального угруповання [6, с. 76].

Ретельно слід підходити до вибору методів огляду місця події. М.О. Ларкін аргументовано наголошує, що «вибір методів огляду місця події залежить від багатьох обставин і визначається, насамперед, особливостями й площею території, яка має бути оглянута, а також характером злочину та інших обставин. При проведенні огляду місця події по даній категорії злочинів слідчий може використовувати різноманітні методи. Так, при огляді великої за площею території у випадках вчинення злочинів у місцях проведення видовищних заходів, метрополітені, площах, стадіонах, парках і т.п. найбільш ефективними методами огляду місця події є фронтальний і секторний» [3, с. 108-109].

Практика ж розслідування саме злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) показує, що, у більшості випадків кримінальна подія має центр, а тому доцільним є використання ексцентричного методу огляду (від центру до периферії).

Доволі складною та копіткою є робота з виявлення та дослідження специфічних слідів при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). Специфічні – це сліди, що свідчать про причетність певної молодіжної неформальної групи до скоєння злочину (залишені на місці вчинення злочину предмети із символікою неформального

руху, написи, листівки тощо [7, с. 143]. Тому вкрай важливо залучити до проведення огляду місця події спеціаліста, який вивчає формування і діяльність молодіжних неформальних груп (об'єднань, рухів тощо), а за його відсутності – спеціаліста з культурології.

Основою формою фіксації будь-якої процесуальної дії є протокол. Ч. 2 ст. 104 КПК України передбачено, що у випадку фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі. Додатками до протоколу при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) можуть бути: 1) спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів; 2) письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії; 3) стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії; 4) фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерних даних та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу (ч. 1 ст. 105 КПК України) [2].

Якщо ж площа території, яка підлягає огляду при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) є значною, то доцільно використовувати БПЛА (безпілотні літальні апарати), або за іншою назвою ДРОНИ.

Національною поліцією України вже напрацьовано певний досвід використання БПЛА. Зокрема, за досвідом зарубіжних країн, поліцейські «дрони» можуть використовуватися: 1) як альтернатива дорожнім у використанні гвинтокрилам, для забезпечення спостереження з повітря великої за масштабом чи важкодоступної території (гірська місцевість лісові чи зболені ділянки, верхівки висотних будівель тощо); 2) для створення якісних карт та схем місцевості при проведенні слідчо-оперативних дій (наприклад при встановленні обставин ДТП); 3) для забезпечення моніторингу дорожнього руху на автотрасах; 4) для здійснення контролю учасників масових заходів при скупченні великої кількості людей в громадських місцях; 5) при плануванні та проведенні заходів з охорони публічної безпеки та порядку; 6) для забезпечення відео- та фотозйомки учасників правопорушень для подальшого пошуку втікачів та документування слідів вчинення злочинів; 7) для забезпечення спостереження за охоронюваними об'єктами та особами, які підлягають охороні підрозділами Національної поліції України [8].

Висновки. Отже, огляд місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) є основною інформаційно-пошуковою слідчою (розшуковою) дією, яка визначає подальший хід розслідування та слугує основою для висунування слідчих версій. За загальними положеннями криміналістичної тактики процес проведення огляду місця події при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань), складається з двох ключових етапів: 1) підготовка до проведення огляду місця події та 2) пізнавальна оглядова діяльність (безпосередньо огляд). Практика розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань) показує, що, у більшості випадків кримінальна подія має центр, а тому доцільним є використання ексцентричного методу огляду (від центру до периферії). Вкрай важливо залучити до проведення огляду місця події спеціаліста, який вивчає формування і діяльність молодіжних неформальних груп (об'єднань, рухів тощо), а за його відсутності – спеціаліста з культурології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білецька Г.А. Судова медицина та судова психіатрія: підручник. Харків: Право, 2018. 376 с.: іл..
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
3. Ларкін М.О. Деякі особливості огляду місця події під час розслідування злочинів, що вчиняються членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2019. № 1. С. 106–110. DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-1-13>.
4. Щербина С.О. Особливості обстановки злочинів проти життя та здоров'я особи, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Випуск 85. Ч. 4. С. 168–172. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.24>.
5. Криміналістика: підручник: у 2 т. / В.Ю. Шепітько [та ін.]; за ред. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. Т. 1. 456 с.
6. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.
7. Ларкін М.О. Криміналістична характеристика злочинів, що вчиняються членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). *Вісник Академії адвокатури України*. 2017. Том 14. Число 1 (38). С. 140–146.
8. Бакутін Є.І. Технічна інновація «БПЛА» в діяльності Національної поліції України. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/16.pdf (дата звернення: 13.03.2025).